

KAZALIŠNA LJETNA NOĆ ZA DUGO PAMĆENJE

PREMIJERE

RAZGOVOR

TEMAT

FESTIVAL

S POVODOM

NOVO O

STAROM

MEĐUNARODNA

SCENA

ESEJ

TEORIJA

VOX

HISTRIONIS

NOVE

KNJIGE

DRAMA

Danijel Načinović, *Lukrecija o'bimo rekli Požeruh*

Autorska obrada prema komediji

anonimnog autora iz XVII. stoljeća

Redatelj: Jagoš Marković

Riječke ljetne noći 2007.

Premijera: 11. srpnja 2007.

O komediji i prvoj joj izvedbi

Razdoblje između dvaju svjetskih ratova bijaše zlatno kupališno doba Sušaka. Odvojen državnom granicom na Rječini od Rijeke, koja je nakon silnih zakulisnih igara 1924. i formalno pripala Kraljevini Italiji, Sušak se razvijao kao hrvatsko središte regije. A među sušačkim plažama koje se protezahu od luke Baroš do Pečina, jedna od najljepših (iako ne i najvećih) jest Glavanovo. Uvaljena u ljupku uvalu nad kojom se nadvijaju čempresi, otkako su 2003. godine rođene Riječke ljetne noći, upravo zazivaše ambijentalno kazališno događanje, a to će reći primjerenu teatralizaciju svoga čarobnog prostora. Čekala i napokon dočekala! Ravnateljica Riječkih ljetnih noći Mani Gotovac i redatelj Jagoš Marković kojega je pozvala da uprizori komediju nepoznatog autora iz 17. stoljeća *Lukrecija iliti Ždero* pronađe u Glavanovu idealno mjesto kazališnog čina.

Rečena komedija ima u Rijeci zanimljivu pretpovijest pa neće biti zgorega uvodno ukratko podsjetiti na nju. Naime, ondašnji ravnatelj Hrvatske drame, Marijan Lovrić, dobio je 1973. od Antona Kolendića, atašea pri Vojnoj misiji bivše SFRJ u Berlinu, tekst anonimnog pis-

ca iz 17. stoljeća *Lukrecija iliti Ždero*. Odmah se, naravno, nameće logično pitanje: a što ga to ima jedan vojni ataše u hladnim ratom i zidom podijeljenju glavnom njemačkom gradu s nekom starom renesansnom komedijom, za koju čak potpisuje da ju je "obradio"? Odgovor leži u činjenici da je Anton Kolendić sin znanog povjesničara stare hrvatske književnosti Dubrovnika i Dalmacije Petra Kolendića, koju je pak ovaj kao pripadnik tzv. "srbokatolika" smatrao dijelom srpske književnosti. Dojučini je znanstvenik komediju *Lukrecija iliti Ždero* atribuirao u Kotor, pak ju je riječko Kazalište premijerno izvelo 17. svibnja 1974. kao "komediju u tri ata nepoznatog kotorskog pisca", u režiji Vlade Vukmirovića. Predstava je urađena u vjernom renesansnome stilu, imala je dobar brio i nekoliko izvrsnih glumačkih kreacija (na prvome mjestu Ždero Slavka Šestaka) pa je doživjela lijep uspjeh. Zanimljivo je da je čak žestoki i ironični Anatolij Kudrjavcev, čijem je oštrom kritičarskom peru rijetko koja predstava umakla da je ne pokosi, riječku *Lukreciju* za gostovanja u Splitu ocijenio pozitivno.

LUKRECIIJA o'bimo rekli Požeruh

Jena zmešana štorija od teatra, mora i amora, ča ju je na novo zrihtal i va nove čakavsko-mediterranske kolorature prehitil Daniel Načinović

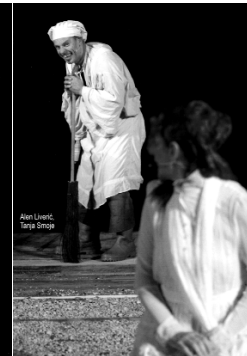
Prepjev i preradba prema nepoznatom autoru iz XVII. stoljeća **Daniel Načinović**

Redatelj
Scenograf
Kostimograf
Oblikovatelj svijeta
Govor tijela
Lektorka
Izbor glazbe
Specijalni efekti

Jagoš Marković
Dalibor Ljajinjić
Leo Kulaš
Dani Šeanić
Marija Komitrov
Mirjana Crnić
Jagoš Marković
Milan Alavanja
Miroslav Vučković

Paršone:
Antonio
Tuboida
Berto
Škapin
Trojko
Lukrecija
Požeruh
Gina
Esmeralda

Denis Bričić
Olivera Baljak
Damir Orić
Dragan Micanović
Bosimir Ličanin
Tanja Šmejlo
Alen Liverić
Alen Nežirević
Tanja Tisina*
Dragana Tomšić

Mladici i dvojkice, strige i druge paršone - Tena Perić*, Deana Marčić, Vedran Hajduk, Renko Stanojević, Zoran Čuk, Edmond Brajković

Asistent redatelja Milan Alavanja
Asistentica kostimografa Sandra Dekanić
Asistent redatelja-volonter Denis Kirinić
Asistent za podvodne radove i efekte Lucio Slama

Inspicijentica Sandra Čarapina

Premijera na Riječkim ljetnim noćima:
11. srpnja 2007.
na plaži Glavanovo (Pečina)

Radovi su izvedeni u radionicama Kazališta pod vodstvom:
Kostimi Miroslava Serčić i Josip Kefelj, stolarski radovi Milan Pribanić, slikarski radovi Stjepan Bukurović, tapetarski radovi Cedomir Simonićević, bravarski radovi Roberto Budak, modistica Diana Cuomo.

V.d. upravitelja Tehnike Mile Baljak, majstor pozornice Jasmin Sulic, majstor rasvjete Boris Slidari, majstor tona Mladen Lenac, voditeljica žanimkarske i vladajućarske radionice i maske Dubravka Nogušević, revizita Arsin Bosnić, garderoba Anika Pločević.

* članica Gledača HRK Ivana pl. Zajca

O drugosti nove izvedbe, o izvrsnosti obrade, o ljepoti, o trima akterskim krugovima

No vratimo se ljetu 2007. i Glavanovu, gdje se dogodilo nešto toliko drugačije da se stara *Lukrecija* u njoj baš ni po čemu ne može prepoznati osim po naslovu. Važna, upravo primarna zasluga u postizanju te drugosti pripada Danielu Načinoviću, vrhunskome meštru pjesničke riječi, osobito čakavskoga izričaja. Na temelju izvornoga teksta, on je stvorio posve novu izvornu jezično-stilsku inačicu koju sâm nazva *Jena zmešana štorija od teatra, mora i amora, ča ju je na novo zrihtal i va nove čakavsko-mediterranske kolorature prehitil Daniel Načinović*. Jezična virtuoznost u kreiranju autorske čakavske mješavine – a koja nije tek zbroj raznih idiolekata, nego postaje samosvojom rječotvornom i stiltovnom umjetninom – došla je do izražaja već u Načinovićevoj obradi komedije *Filomena Marturano* Eduarda De Filipa koja je, također u režiji Jagoša Markovića, s velikim uspjehom izvedena u riječkome Kazalištu u sezoni 2003./04.

Još su 2005. Riječke ljetne noći ne samo kročile do mora nego i doslovce ušle u nj. Zbilo se to, podsjeća-

mo, na Portiću, podno nogometnog stadiona na Kantridi, sa sjajnom izvedbom romana Slobodana Novaka *Miris, zlato i tamjan* u dramatizaciji Matka Botića i režiji Vinka Brešana. Predstava je svojim čitanjem Novakova kulturno remek-djela u komedijskome ključu poznjela takav uspjeh da je postala pravim hitom. Njezinih pet izvedbi u ljetu 2007. na neki je način odigralo ulogu predigre novoj premijeri, ovoga puta na istočnome, sušačkom dijelu riječkoga priobalja. Prikućiti se moru, izbiti na samo njegovo žalo, konačno je pak moralo privesti činu ulaska, sad i tjelesnoga, a ne samo čamcem koji je u prethodnoj predstavi parao pučinu između Kantride i Cresla. To se i zbilo u čudesno izmaštanoj introdukciji u kojoj se ljubavna čežnja između Lukrecije i Berta zazi-va božanskim glasom Marije Callas u eteričnoj melodiji *Ebben, ne andrò lontana* danas uglavnom zaboravljena skladatelja Alfreda Catalana iz opere *La Wally*. Naravno da je veliki majstor režije Jagoš Marković tu ukalkulirao šum valova koji se preljevaju na žalo pa lahor tramuntane koji donosi blagi šumor lišća stabala ponad uvale, kao i glasanje usamljenih galebova. Lukrecija i Berto ulaze, dakle, u more, pak izranjaju iz njega da bi

PREMIJERE

RAZGOVOR

TEMAT

FESTIVAL

S POVODOM

NOVO O

STAROM

MEĐUNARODNA

SCENA

ESEJ

TEORIJA

VOX

HISTRIONIS

NOVE

KNJIGE

DRAMA

Olivera Bajjak, Dragan Mićanović

svoja mokra tijela plegli jedno pored drugoga u nerazlučivu erotičnom metafizičkom jedinstvu.

Taj prizor u svojoj samodovoljnoj ljepoti produžena nostalgичnog ljubavnog uzdaha traje dugo. Od onih je za koje iz najdubljih sfera emocionalne inteligencije poželim da ne prestanu nikad. To, naravno, nije moguće jer mora otpočeti komedija. A ona nije u jednome ključu, jer se u tom amoroznom svijetu isprepleću gruba farsa, groteska, elementi učene komedije i komedije dell'arte, sve do španjolske "komedije famose" u kojoj oživljuje svijet čudesnoga i nadnaravnoga. Tako se na jednom relativno jednostavnom, reklo bi se čak prilično slabašnome tekstualnom predlošku začudno uspostavlja sinestetijski i sintetski moćan kazališni čin.

Zaplet se uspostavlja na stereotipnom modelu sukobljenih obitelji zaljubljenih oko materijalnih interesa i nadigravanja dvaju sluga, tipičnih zannija, od kojih jedan nosi ime maske iz talijanske komedije: Škapin. Drugi je

pak Požeruh (u izvorniku Ždero), nezasitan izješa i oblapornik. Treći je, fantastični, akterski krug okupljen oko Esmeralde koja je "kapoškvađra od štrig" i on će, iako u cjelini komedije zastupljen posve marginalno, na kraju odigrati ključnu ulogu u obratu kojim se izopačeni i izglobljeni poredak vraća u svoju normalu.

Scenska slika, nostalgija, sućuvstvovanje

Trojac koji je, pod redateljskom palicom Jagoša Markovića, osmislio i ostvario prekrasnu scensku sliku čine scenograf Dalibor Laginja, oblikovatelj svjetla Deni Šešnić i kostumograf Leo Kulaš. Njima valja pridružiti i značajne pomagače u osobama zaslužnim za jezik tijela i specijalne efekte: Marija Momirov, Milan Alavanja i Miroslav Vučković. U more su ispred žala s publikom isturene kućice podijeljenih obitelji koje predstavljaju Lukrecijin "čaće", udovac i bogatun Trojo, s jedne strane, a Bertovi roditelji Antonio ("komerčante od vina i

rakije") i žena mu Tubolda s druge strane, a u daljini se izdiže otok od "štriga i štriguni" kojim vlada Esmeralda, a na koji hrle mladići i djevojke željni provoda i zabave. Žalo je mjesto sabiranja i rasapa životne i teatarske energije, na njemu počinje, razvija se i završava kazališni čin: od eterične ljubavne ekstaze, preko grubo naturalističkih erotomanskih prizora gdje se svi bez obzira na spol međusobno mahnito ganjaju u čarobnjaštvom potaknutom nespontanom nagonu za seksom i tragičnih akcenata u Bertovoj smrti, do pomirbe koja posvećenike ljubavi diže iz mrtvih, da bi se sve okončalo jednostavnom i duboko dojmljivom nostalgичnom kanconom:

*Tu sedin na kraju, di su brodi spāli...
Od cviča mi krunu raznesli su vali.*

*Ej, mornari dični, samo navigajte;
S krunon se od cviča u Porat tornajte!*

*Gledali smo di je more štoriju plelo;
Jenu cvitnu krunu more si je zelo...*

Sukladno tom finalnom obratu u jednostavnost i dirljivu ljepotu pučke popijevke, koja u autorskoj obradi Daniela Načinovića priziva drevni motiv Marine krune, i scenska se slika iz vizualnih efekata (odbljesci reflektora u moru, blještava rasvjeta otoka s vatrometom itd.) preobraća u sugestiju polagana smiraja koji se primjeruje melankoličnoj pučkoj kantileni. U taj smiraj i tu kantilenu tone u pobožnoj tišini publika zajedno s izvođačima, stopljena u jedno, bivajući jedinstvenim tijelom. Kao da je tu oživjelo ono toli rijetko u praksi proosjećano aristotelovsko sućuvstvovanje, izraženo teško prevedivom sintagmom – συν-ομοιοπαθειω.

Glumačka (su)kreativnost

Ideal je glumačkoga umijeća doseći ravnovjesje između uskladbe vlastitoga tijela s prostorom i suakterima, kreativna usvajanja autorske koncepcije kazališnog djela koju na prvome mjestu stvara redatelj, a istoodobno razvijanja osobne neponovljive kreativnosti. U tom smislu glumačka je ekipa *Lukrecije o' bimo rekli Požeruha* postigla pun uspjeh. Već spomenusmo savršenu stopljenost glumačkih tijela Tanje Smoje kao Lukrecije i Damira Orlića kao Berta s vizualnim i akustičkim ozračjem introdukcije. Mlada nova akvizicija Hr-

Alen Liverić

PREMIJERE

RAZGOVOR

TEMAT

FESTIVAL

S POVODOM

NOVO O

STAROM

MEĐUNARODNA

SCENA

ESEJ

TEORIJA Tanja Smoje, Damir Orlić

VOX

HISTRIONIS

NOVE

KNJIGE

DRAMA

vatske drame riječkoga glumišta, Tanja Smoje, pokazala je suvereno vladanje različitim pa i posve kontrarnim psihofizičkim izrazima koje zahtijeva lik Lukrecije. Kulminaciju pomno izradene ekstatične glume postiže u prizoru kad pod utjecajem čarobnog napitka pada u erotomansku ekstazu. Ne samo da je u dugačkome erotskom transu treperila svakom žilicom tijela nego je iznašla način da ne postane monotona, svaki je sljedeći trenutak bio u ponečemu nov i uzbuđujuće svjež. Damir Orlić kao Berto dobro joj je parirao u ljubavnim prizorima, po svome habitusu ipak jači i uvjerljiviji u onima gdje prevladava lirski nad grotesknim ili farsičnim ugođajem. U roditeljskome tercetu dominirala je Olivera Baljak kao Bertova majka Tubolda. Snažnom i odrješitom gestom s časovitim prijelazima u mehanički kret nakazne lutke i autoritativnim glasom koji je u nekim trenucima prelazio u jezivo kreštanje, Baljak je umjela pronaći prave tonove i u trenutnome obratu kad shvati da je

sina poslala u smrt i kad se odjednom pred nama stvori lik nesretne i slomljene majke. Denis Brižić u ulozi Bertova oca Antonija iznašao je nekoliko karakterističnih poteza kojima je do granice karikature doveo cjelinu tog površinski sivog i dosadnog, a u dubini nakaznog karaktera. U jednom času, kad ukočena pogleda razbacuje mehaničkim kretanjama u more novac kojemu je sve podredio, poprimio je izgled simbola sveopće nesreće. Bosnimir Ličanin kao Lukrecijin otac Trojo toliko se uživio u ulogu nezainteresirana promatrača, da se činilo kako je unaprijed odustao od bilo kakva ustraživačkog traganja za poticajnim silnicama karaktera koji, doduše, jest glumački nezahvalan, ali ne toliko da se i u njemu ne bi pronašlo elemenata za kreativan pristup. Stalna Markovičeva glumica, posuđena zbog svoga specifičnog izgleda iz zbora riječke Opere, Dragana Tomšić, idealno je svojim korpusom i nastupom otjelovila ciganku Esmeraldu, vračaru i čarobnicu, a Alen Nezirović (Frane) i

Tanja Tišma (Gina), uz sekundiranje malahna kora koji čine "mladići i divojke, štrige i druge persone" (Tena Ferić, Deana Marčić, Vedran Hajduk, Reneo Stanojević, Zoran Čuk i Edmond Brajković) zračili su nepatvorenom radošću i ljepotom mladosti. Tako dolazimo do neprieporna glumačkog vrhunca predstave koji je tvorno zaživio u nerazdvojnu dvojicu slugu: Škapinu Dragana Mićanovića i Požeruhu Alena Liverića.

Dragan Mićanović, gost iz Beograda koji igra Škapina, glumac je rijetke maštovitosti i koncentracije. Kad se poigrava stopalima ili kad naizgled rastreseno prčka po šljunku zvjerajući pri tome očima svuda oko sebe, pa čak i kad klizi na samom delikatnom rubu vulgarnosti doticanjem spolovila, on to nikad ne čini tako da pojedinačne geste slaže u kontinuitetu, nego ih jednim sabirućim unutarnjim potezom skuplja u simultanu cjelinu. Usto je Mićanović u punome smislu glumac-suigrač, sav se u svakom trenu beziznimno daje partneru, a za uzvrat iz njega crpi dodatnu energiju. U Alenu Liveriću koji igra Požeruha našao je sjajna partnera. Liverić je drukčiji glumački tip od Mićanovića, on gradi lik krupnim potezima, a ne minucioznim cizeliranjem detalja. Sav je u vanjskoj, fizičkoj energiji. Za svoj ulazak u prostor komedije namjestio je lice s tupim izbuljenim očima i napučenih mesnatih usana i tako odmah fizički označio lik priglupa izješe. U suigri tako različita stila glume i kontrastna oblikovanja lika Mićanović i Liverić izvanredno su funkcionirali baš u spoju različitog i drugačijeg. Prizor kad začarobirani Požeruh padne u erotomansku mahnistost te proganja i na kraju siluje Škapina u barki, na što se nadovezuje isto, samo sad s Lukrecijom u ulozi seksualne napasnice nad nesretnim Škapinom, uz sjajnu glazbenu kulisu, briljantan su vrhunac komično-groteskne sastavnice koja u kvantitativnom smislu dominira u predstavi.

Slovo zaključno

Što je, dakle, pružilo to posve novo i drugačije kazališno čitanje jedne stare hrvatske mediteranske komedije? Potvrđeno je, što se moglo i očekivati, ne samo redateljsko majstorstvo Jagoša Markovića nego i njegov poseban senzibilitet za mediteranski teatarski duh. A to stoga jer on nedvojbeno, premda živi izvan toga prostora, u najdubljoj sferi svoga bića nosi mediteransku dušu. Nakon bravuroznog početka s *Katom Kapuralicom* u somborskoj kazalištu prije desetak godina, preko je-

Dragan Mićanović

dinstvenoga beogradskog *Skupa* prije nekoliko godina, riječka *Lukrecija* najnoviji je biser u tome nizu, kome sad nedostaje još samo vrhunsko kazališno djelo te provenijencije – *Dundo Maroje*, dakako. Atraktivnost prostora pojačana je prekrasnim vizualnim identitetom, koji bi zacijelo bio i dojmljiviji da je to omogućio proračun predstave. Točna glumačka podjela unutar riječkoga dramskog ansambla, koju je kao gost bitno pojačao sjajan glumački virtuoz Dragan Mićanović, nadahnuto je i s punim angažmanom utkala presudan udio. Riječka je publika dobila još jednu prekrasnu predstavu koja se ne zaboravlja. A Mani Gotovac, kojoj je to bila posljednja premijera u njezinu mandatu intendantice HNK-a Ivana pl. Zajca i Riječkih ljetnih noći, na najljepši se mogući način oprostila od kazališne Rijeke. Otišla je s kazališnim činom koji će se zacijelo dugo pamtili i, nadamo se, poslije *Mirisa, zlata i tamjana* postati i ostati dugogodišnjim hitom na repertoaru Riječkih ljetnih noći.